www.e-rara.ch

Philonis Judaei ... operum, quotquot ad hunc diem haberi potuerunt, tomus prior[-alter]

Philo

Lugduni [Lyon], 1561

Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich

Shelf Mark: Online

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-8084

De congressu quaerendae eruditionis gratia.

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

PHILONIS IVDAEI,
De congressu quærendæ eruditionis gratia.

SARRA vxor Abrahami non pariebat ei. Habebat autẽ ancillam Aegyptiã nomine Agar, dixítque Sarra ad Abraham: Ecce cõclusit me dominus ne parerem: ingredere ad ancillam meam, vt suscipias ex ea liberos.] Sarræ nomen interpretatur principatus meus, nam prudentia mea, tẽperãtia mea, & particularis iustitia, aut vnaquælibet virtus alia, quę mihi soli contigit, meus tantùm principatus est. imperat enim mihi obsequenti voluntariè, pro regina mihi per naturã apposita. Hãc Moses, quod mireris, & sterilem ait, & fœcundissimã, quãdoquidem frequentissimam omnium nationum ex hac progenitam fatetur. nam reuera virtus quantum ad res malas attinet, sterilis est: bonarum verò tam fœcunda, vt ne obstetricum quidem opem requirat, partu præueniens earum operam. si quidem animãtes stirpésq; per interualla semel atq; iterum vt plurimum in anno suos fructus afferũt, stato naturæ tẽporúmq; ordine: virtus verò continuè sine cessatione parit omni tempore, nõ infantulos, sed probos sermones, inculpata cõsilia, facinora laudatissima. Sed neq; diuitię possessores suos iuuant, ni vtantur eis: nec prudentiæ fœcunditas nobis proderit, nisi fœtus nobis vtiles pariat, illa quidẽ non dedignatur cõuictum coniugalẽ, sed non quivis maturus est tã laudato modestóq; cõiugio, qualibus satis sunt sponsalia, quæ spem nuptiarum celebrandarũ faciant. Ergo virtus principatũ tenẽs in anima mea, parit quidẽ, sed nõ mihi. nondum enim possum per ætatem liberos ex ea suscipere, actiones prudẽtes, iustas piásq;, propter multitudinẽ illegitimorum puerorũ, quos mihi vanæ opiniones enixæ sunt. Nam horum educatio continuæq; de his solicitudines, cogũt legitimã & verè ciuilem sobolem negligi. Optãdum igitur vt virtus non solũ pariat, quæ alioquin etiam parit: sed vt & nobisipsis pariat, vt adepti semẽ eius atq; progeniem, felicẽ vitã exigamus. Solet enim illa soli Deo parere, primitias bonorũ quæ accepit gratè reddẽs ei qui semper virginẽ

vuluam

vuluam,vt Moſes loquitur,aperuit.ait enim,candelabrũ,arche typum illud exẽplar,ex vna parte lucere, videlicet ad Deũ verſa.cùm ſit enim ſeptima,ſex cauliculorũ media,bifariam in ter niones diuiſorum,& latus vtrunq; ſtipantium,ſurſum ſplendorem mittit ad illud vnum,quod ęſtimat lumẽ lucidiſsimum,& clarius quàm vt admittat mortales oculos.ideo non dicit Sarrá non peperiſſe,ſed negat eã cuiuis parere.Non ſumus enim idonei prolem ex virtute ſuſcipere, ni prius congrediamur cũ eius famula.Eſt autem ſapiẽtiæ famula muſica logicáq; qua liberaliter inſtituimur.ſicut enim in domibus veſtibula ſunt ante ianuam,& vrbes habent ſua ſuburbia per quę adeuntur:ita & ante virtutem artes liberales ſitæ ſunt. nam illa per hãc viam aditur. Sciendum autem quòd magnorum argumẽtorum magna eſſe conuenit etiam procemia.virtus autem eſt argumentũ maximum: habet enim materiã maximam, videlicet totam vitã hominum,meritò igitur non paruis vtetur procemiis,ſed grãmatica,geometria,aſtronomia,rhetorica,muſica, reliqua contemplatione logica vniuerſa,quæ ſignificantur per Agar Sarræ famulam,ſicut indicabimus. Dixit,inquit,Sarra ad Abraham: Ecce concluſit me dominus ne parerem:ingredere ad ancillam meã,vt filios ex ea ſuſcipias.] Corporum cum corporibus coitus,nihil aliud quàm voluptatem quærentes, ſemouẽdi ab hoc ſermone ſunt.eſt enim hic cõgreſſus intellectus virtutísq; libe rõs ſibi quęrentium.quod ſi non cõtingat ſtatim tanta felicitas, diſcit tamen ille deſpõdere ſibi eius famulam & ſequeſtrã eruditionem.Vnde mirari libet verecundiã ſapientiæ,quæ non exprobrat nobis tarditatem gignendi,aut in totum ſterilitatem: quamuis oraculũ verè dicat quòd nõ pariebat, non propter inuidiam:ſed propter noſtrã memetipſorum culpam qui nõ eſſemus idonei. Concluſit,inquit,me dominus ne parerem.nec addit vocẽ illamNobis,ne videatur opprobrare infelicitatẽ aliis. Ingredere igitur,inquit, ad ancillam meã,mediarũ encyclicarum artium diſciplinam mediã, vt prius ex ea filios ſuſcipias. poſthac enim poteris etiam ex cõſuetudine cum domina genitis frui legitimis liberis. nam grãmatica hiſtorias quæ apud poëtas ſcriptorésq; habentur te docendo, intelligentiã & multiplicem cognitionem tibi præſtabit,efficiétque vt contemnas figmẽta vanarum opinionum, dum ſpectas celebratas illas heroum & ſemideorũ calamitates. muſica verò cõmonſtrãs quid in rhythmis,quid in harmonia,quid in cantu diſcrepet, inconcinna

cinna ad concinnitatem reducet.geometria æqualitatis & proportionis semina indens in studiosam animã, per cõtemplationem elegantiæ perpetuã,inseret amorem iustitiæ. rhetorica & mentem ad cõsiderandum acuẽs, & sermonem ad proferendas cogitationes exercens,rationalem verè facier hominem, curãs id quod illi proprium eximiúmque à natura donatum est.dialectica rhetoricæ germana gemelláq;,vt quidam aiunt, falsos sermones à veris discernens,& sophismata persuasibilia redarguens,magnum morbum animæ deceptionem persanabit. In his & similibus versari ac præ exercitari profuerit. fortasis enim contingere nobis potest quod multis contigit,vt per famulas in reginarũ virtutum familiaritatẽ nos insinuemus. Viden' vt & corpus nostrũ nõ prius solidis & lautis cibis vtitur quàm in pueritia nutritum sit simplicibus & lactariis?ad eũdem sanè modum existimãdum est animæ quoq; pueriles cibos præparatos,artes liberales,& contẽplationes singularum proprias:perfectiores autem & qui verè viros deceãt esse virtutes.Cæterùm huius mediæ disciplinæ præcipuas formas per duo signa discimus,per genus & nomen:siquidẽ Aegyptia genere, nominatur Agar.hoc autẽ interpretatur inquilinus.necesse est enim vt qui choreas encyclicarũ contẽplationum frequentat, & multiplicẽ eruditionẽ sectatur, terreno Aegyptióq; sit adscriptus corpori, cũ & oculis ad lectiones opus habeat,& auribus ad auscultandũ & reliquis sensibus ad tractãda sensibilia singula.nã sine iudicatiuo iudicari aliquid natura nõ patitur. iudicatur autẽ per sensum sensibile, itaq; sine sensu non potest quicquã percipi in hoc mũdo sensibili, quæ magna ex parte est philosophãdi materia. sensus porrò est animæ pars magis corporea,radicata in totius animæ conceptaculo : quod vas Aegyptus figuraté nominatur. hæc est forma generis,quã ancilla virtutis habet.iam alteram, scilicet nominis,qualis sit consideremus. mediam disciplinam inquilinæ ius habere contigit.nam & sapientia & quælibet virtus est scientia, sed ciuis & reuera huius vniuersitatis indigena sola ex omnibus:reliquæ disciplinæ secundum & extremũ ordinem adeptæ,mediæ censentur inter ciues & hospites.ad neutrũ enim genus in totum pertinẽt,& cum vtroq; habent commune nõnihil. nam inquilini conuersatione cum ciuibus fruũtur:sed quia non est eis certum fixúmq; domicilĩ,censentur inter exteros.Sicut,opinor,adoptiui filij,quatenus hæredes fiunt pro natiuis æstimãtur:quatenus aliunde nati sunt,pro alienis.itaq; sicut

se habet hera ad ancillam, matrona ad cõcubinam, ita se habet virtus Sarra ad disciplinã Agar. iure igitur Abrahamo contemplationi scientiæque dedito virtus Sarra pro vxore fuerit: Agar verò id est vniuersa encyclopædia, pro pellice. Ergo qui prudentiã discit à præceptoribus, Agarem non reiiciet. est enim valde necessaria primarum disciplinarũ possessio. Quod si quis paratus est certamina pro virtute subire, & indefessus exercet se continuè, duas matronas ducet, ac totidẽ ancillas pellices. singularũ autẽ diuersa sunt ingenia. matronarũ altera, sanissima optimè cõstituta pacatissimáq; motio, ex re Lia nomẽ habet. altera coti similis Rachel vocatur, ad quã intellectus certaminis exercitiisq; cupidus se atterẽs acuitur. interpretatur autẽ visio profanationis, nõ quòd profanè videat, sed cõtrà: quia visibilia sensibiliáq;, collata cũ immortali natura inuisibili & intelligibili, non religiosa sed profana esse iudicat. nã cum anima nostra bipartita sit, partim bruta partim rationalis, vtriq; sua virtus est, Lia rationali parti, Rachel irrationali. exercet enim nos altera per sensus & rationis partes, vt contẽnamus omnia cõtẽnenda, gloriam, diuitias, voluptatẽ, quæ vulgus hominũ suspicit, & magna contentione persequitur, corrupto auditu, cæterorúmq; sensuum iudicio. Altera verò docet, vt inæqualẽ asperámq; viã, studiosis virtutis animabus inaccessam deuitemus, & inoffẽse pertritam à populo, stratámq; incedamus. nusquã labẽte vestigio. Necesse est igitur vt prioris ancilla sic eloquẽdi facultas, & argutatio sophistica, pstigia faciẽs per cõiecturas quasdã persuasibiles. Alterius verò, illa victus ratio quæ cibũ potúmq; requirit. nam earum nomina, Zelpha & Balla, extant in sacris literis. Zelpha idem sonat quod oris iter, & eloquendi facultatẽ significat. Balla verò deglutitionẽ, quæ est mortalium animalium præcipuũ firmamẽtum & summè necessarium. ab hac enim sustinentur corpora, & vitę rudentes ab hac religati sunt ceu crepidine. Cùm his igitur omnibus potẽtiis meditator ille habet cõsuetudinẽ, cum alteris vt ingenuis & ciuibus, cum alteris, vt ancillis & pellicibus. Expetit enim Liam, id est motum, qui sanitatẽ in corpore, in anima honestatem & iustitiam operatur. Rachelem etiam diligit, colluctans cum affectibus, & exercens se ad temperantiã, resistẽnsq; omnibus rebus sensibilibus. Duobus enim modis vtilitatẽ capimus, dum vel in pace bonis fruimur. vel in bello mala profligamus arcemúsq;. Per Liam antiquissima & prȩcipua bona percipimus: per Rachelem, velut ex

hostib

hostibus manubias. Huiusmodi est cum his matronis consuetudo. Opus habet nihilominus etiam Balla deglutitione meditator noster, sed vt ancilla & pellice. nisi enim edat & viuat, bene viuere non potest: quandoquidem indifferentia semper melioribus pro fundamento sunt. opus habet Zelpha quoq; differendi facultate, vt ratiocinatio duabus rebus in vnũ collatis absoluatur, ex cogitationis fonte, & riuo inde promanante per vocis organũ. Verũ isti pluribus vel vxoribus vel cõcubinis vsi sunt, vt in sacra scriptura legitur. At cùm Isaac nõ plures vxores, nõ pellex vlla, sed cõiux vnica quam virginem puellã duxerat, est perpetua vitę socia. cur ita? quia virtus quæ dicitur, qualis Abrahami fuit, pluribus eruditionibus indiget, legitimis iuxta prudentiam, adulterinis iuxta disciplinas quas liberales vocamus. itidem quæ per meditationem absoluitur, quod genus virtutis Iacob sectatum apparet. meditationes enim constant ex compluribus variis dogmatibus, antecedentibus, cõsequentibus, citius aut serius occurrentibus, & labores nunc minores nũc maiores exhibentibus. At genus à seipso doctum, in quo Isaac censetur, optimam inter omnes bonos affectus lætitiã simplicem, meram sincerámque sortitum est, nec meditatione vlla nec doctrina indigens, ad quas parandas non solũ matronis scientiis, sed & illis alteris pellicibus opus est. Cùm eñ Deus sciẽtias sine prẽceptore cẽlitus impluit, impossibile est delectari amplꝰ ancillis & concubinis artibus, & teneri desiderio, tãquam filiorum dogmatum illegitimorum. Siquidem dominę reginæque virtutis maritus appellatur, cui tãtus honor contigit. ea Latinè patientia, Hebraicè Rebeca vocatur. Nam quisquis naturæ suę felicitate & fœcunditate animæ sine labore sapientiam assecutus est, nullum profectum requirit amplius. habet enim in prõptu perfecta dona Dei inspirata per illas antiquas Gratias, quæ sibi optat perpetua. Et hoc est, opinor, cur ille autor omnis beneficentię, volẽs ratas suas gratias, ei qui acceperat, vxorem despõdet patientiam. Reminiscentia tamen secũdum à memoria locum tenet, & reminiscens à memore. nam ille similis est vtenti constanter bona valetudine, hic recolligenti se post ægritudinem. Nam obliuio morbus est memoriæ. Quisquis autẽ reminiscitur, necessum est, vt oblitꝰ prius fuerit quorũ meminerat. Memoriã sacra scriptura Ephraim nominat, quã vocem fertilitatem fructuũ interpretari licet: reminiscentiã autẽ ex obliuione Manassem vocant Hebræi. sic enim anima memoris profert

ceu fructū quę didicit,nihil eorum amittens:reminiſcentis autē,ex obliuione euadit, qua priusquā admoneretur, tenebatur. itaq; memori marito vxor cohabitat memoria : obliuioſo pellex reminiſcentia,Syra genere,iactabūda & arrogans.nā Syria ſublimitas interpretatur. huius cōcubinæ reminiſcentiæ filius eſt Macheir vt appellāt Hebræi,ac ſi Latine dicas,patris.nā qui reminiſcuntur,putāt à patre intellectu ſe cōmoneſieri,nec reputant ſecum,quòd is ipſe aliquādo admiſit in ſe obliuionem, nō facturus,ſi habuiſſet in poteſtate memoriam.Scriptū eſt enim: Nati ſunt filij Manaſſę,quos peperit ei cōcubina Syra,primum Macheir,qui genuit Galaad.Nachor quoq; frater Abrahā duas mulieres habuit,vxorē & pellicē.vxoris nomenMelcha,Ruma verò pellicis.ſed nō hiſtoricam genealogiā contexit legislator ſapiētiſsimus,quod abſit vt quiſquā ſanus ſuſpicetur:magis rerū animæ profuturarū eſt hęc narratio.quod ſi hæc nomina vertātur in linguā nobis vernaculā,quid ſibi velint apparebit.age igitur ſcrutemur ſingula.Nachor idē eſt quod luminis requies Melcha quod regina,Ruma ſignificat videntē aliquid. Ergo lucē habere in mente bonū eſt.quod autē quieſcit & ceſſat immotum,imperfectum bonum eſt,nā mala quieſcere expedit,bona verò moueri.Quid enim prodeſt ceſſare bonum tibicinem aut citharistam,aut in vniuerſum quemcunque artificem ſuam artem non exercere:nam ſine actione ſola contēplatio ſcientibus ad nihil eſt vtilis.nec enim pācratiaſta, pugilve aut luctatur ex arena protruſus vllum fructum è ſtudio ſuo referet: neq; abſolutus curſor,ſi corripiatur à podagra, aut alioqui laboret morbo infeſto pedibus.lumen autē animæ,ſolari ſimillimū eſt ſciētia.nam ſicut oculi ſplendore, ſic mens illuſtratur ſapientia, & vſq; acutius cernere aſſueſcit inuncta nouis ſemper cōtemplationibus. Itaq; luminis quies Nachor interpretatur:& meritò. Quatenus enim Abrahamum cognatione attingit, ſapiētię luminis factus eſt particeps.quatenus autē nō eſt comitatus peregrinātem à creatura ad creatorē, à mundo ad mundi opificem, claudam & parum integram ſcientiam acquiſiuit, reſtitantem ceſſantémq;,vel potius humi defixam more ſtatuæ. Non demigrat enim è Chaldaica regione, hoc eſt non deſiſtit ab aſtronomicis ſpeculationibus, creaturā magis colens quàm opificem. & mundum magis quàm Deum:imò mundū ipſumDeum eſſe credens, non omnipotentis opificium. Melcham autem ducit vxorem,non fortunatam aliquam reginam latè imperitantem

natio

nationibus aut ciuitatibus.sed appellatam tantùm communi cum ea vocabulo.Quemadmodũ enim Cælum, eò quòd inter omnes creaturas præmineat,regem sensibilium non incõuenienter quis dixerit sic & scientiam rerũ cælestium, cuius professores habentur Chaldæi & astronomi,reginam scientiarum ipsi vocant propter excellẽtiam.Hæc igitur est matrona,concubina verò videns vnũ aliquid,vel vilissimum.Proinde optimo generi cõtigit videre,quod est optimum, nempè eum Qui est. Nam Israël videns Deũ interpretatur.Secundaria verò cupienti secunda sors obuenit,spectare cælum sensibile, stellarúmque ordinem decẽtissimum,& choream verè musicam. Tertij sunt quidam disceptatores,qui naturas præstãtissimas sensibilium intelligibiliúmq; ne attingunt quidem,tãtùm circa parata ista sophismata tempus cauillando terentes.Horum concubina est Ruma,videns aliquid vel minutum,quia non possunt potiora scrutari,vnde aliquam vitæ vtilitatem capiãt. Nam sicut apud medicos quæ dicitur logoiatria multum abest vt ægrotos adiuuet:remediis enim & chirurgiis & diætis,non verbis morbi curantur:sic & in philosophia verba tantùm quidam venditant & venãtur,vitam autem morbis refertam curare nec possunt nec volunt:nec pudet eos à teneris annis ad vltimam vsque senectutem sententiolas frigidas oppugnare propugnaréque, tãquam felicitas in nominibus verbisq; & in immodica inaniq; curiositate sita sit,ac non potius in componendis moribus: qui fons si bene se habeat,exulant vitia,virtus restituitur. Vtuntur tamen concubinis,id est,opinionibus dogmatibúsq;, etiam mali homines:quandoquidem scriptura dicit,quòd Thamna concubina Eliphæ,filij Esau,peperit Eliphæ filium Amalec. Egregia nepotis degeneratio.ea magis apparebit,si non tam de homine hæc intelligantur quàm de anima,& quasi anatomica ratione considerentur.brutus enim & immoderatus impetus affectuũ appellatur Amalec:quod interpretatur populus elingens. sicut enim vis ignis absumit obiectam materiam, eodẽ modo & affectus excandescens abligurit corrumpitq; quicquid inuenit obuium.huius affectus pater Eliphas iure censetur. nã hæc vox interpretatur Deus me dispersit.An non quãprimùm dissipatur & reiicitur anima à Deo,statim hic brutus affectus nascitur?nam perspicacem & religiosam mentẽ,ceu generosam vitem propagat,radices extendens in æternitatẽ,& vbertatem eidonans ad vsumfructũ virtutũ.& hoc est quod Moses precatur:

Inducens plantabis eos: vt non intra vnũ diem arescar, sed immortalis longæuáq; fiat Dei plantatio. Nam iniustã impiámq; animam fucatam à seipso longissimè, dissipat in locũ voluptatum, concupiscentiarum, & facinorum: qui locus impiorũ vocatur, aptius quàm ille fabulosus apud inferos. reuera enim infernus nihil aliud est quàm vita miseri, scelerati, execrãdiq; hominis. Extat autem & aliubi hoc verbum in sacris literis, Quãdo diuisũt altissimus gẽtes, & dispersit filios Adam, terrenos mores omnes: quos nullius cælestis boni vidẽdi cupidos abegit, dispersos extorres & exules. nullus enim malus vel domũ habet vel ciuitatẽ, vel vllum societatis ius, sed instabilis dispergitur, passim vagus errabundúsq;, nusquã valens subsistere. Suscipit igit malus è cõiuge malitiam filiã, è concubina verò affectionem. Intellectui enim tota anima quasi coniux est vitæ socia, quæ si culpabilis est, parit vitia. corporea verò natura pellex videtur, quę affectiones gignit. Nam voluptates ac cõcupiscentiæ habitãt in corpore. mulier ipsa Thamna nominatur, ac si dicas defectus fluctuãs. deficit enim & languescit affectu anima, motũ & iactationem magnã sumẽs à corpore, propter coortã grauẽ tempestatẽ ex immoderato impetu. Caput autẽ tanquã animãtis omnium dictarũ partium, Esau est prĩceps generis, qui modò factura, modò quercus interpretatur: quercus, quia rigidus, inexorabilis, inobsequẽs, duræ ceruicis, amẽtiam in consilium adhibens, verè quernus homo. factura verò, quia figmentum & fabula est vita insipiens, plana tragico fastu, irrisione mutua, cauillisq; comicis, nihil sani habẽs, mẽdax & à veritate aliena, qualitate carentem, inuisibilẽ informémq; naturã non aspis faciẽs, quã Meditator deamat. Testis est Moses, dicẽs: Erat Iacob simplex, domum habitans. Itaq; huic contrarius sine domo est, figmẽtorum, poëmatum, & fabulosarum nugarum amicus, vel potius ipse ludus & fabula. Hactenus de studioso intellectus cũ coniugibus, concubinisq; cõgressu, quantũ fieri potuit, dictum est. attexenda sunt reliqua & scrutãda quæ deinceps sequuntur,

Obediit, inquit, Abraham verbis Sarræ.] Necesse est enim vt discipulus monitis virtutis obediat. non omnes enim præfectis suis obediunt, sed quotquot vehemẽter amãt scientiam. nã penè quotidie plena sunt theatra & auditoria: & philosophi sine respiratione de virtute copiosè verba faciunt, sed quęnam est horum sermonum vtilitas? cùm enim deberent attendere, auocantes animum quidam de nauigatione ac negotiatione, quidam

dam de agaicultura & reditibus, quidã de honoribus & repub. quidam de lucris ex opificiis, quidã de plectendis inimicis, quidam de amoribus, omnes de aliis rebus cogitant: vt quantũ ad rem præsentẽ attinet surdi sint, corpore tãtum occupãtes suum locum. peregrinãtes animo, & nihil differẽtes à statuis ac imaginibus. quod si qui attendunt etiam, tantisper dum sedent audiunt. post discessum non meminerunt quicquã amplius: quippe qui venerãt vt auribus voluptatem caperẽt potius quàm vtilitatem aliquã. itaq; anima eorum nihil potuit vtero cõcipere, sed quamprimùm voluptas illa auditus cessauit, euanuit & attẽtio. Tertium genus est eorum, qui recentẽ adhuc doctorũ tenẽt memoriam, sed sophistæ cõperiuntur non philosophi. horum laudatur oratio, vita vituperatur. possunt enim dicere optima, sed nõ possunt facere. Itaq; rarus est inuentu attentus, memor, qui malit facere quàm dicere: quæ omnia testantur sacræ literæ de scientię cupido his verbis: Obediit voci Sarræ. non enim solùm audire, sed exaudire inducitur. quo vocabulo assensus & obedientia significatur aptissimè. nec absurdè dictum est illud Voci, & non loquenti Sarrę obeditum. proprium enim discẽtis est, audire vocẽ verbáq;. per hæc eñ sola discit. at quisquis meditatione virtutem non doctrina parat, nõ verba, sed quid dicatur attendit, vitam quoq; præceptoris imitans laudãdis actionibus. narratur enim de Iacob, qñ ad gentilitias nuptias mittitur, Exaudiuit Iacob matrem & patrẽ suum, & profectus est in Mesopotamiã. non dicit vocẽ nec verba exaudita. decebat enim meditatorẽ hunc vitæ imitatorẽ fieri, non sermonũ auditorem, hoc enim discẽtis est illud parantis se certamini, vt hinc quoq; meditantis & discentis appareat differẽtia, dum alter præcepto rem, alter præcepta sequitur. Assumpsit igitur Sarra vxor Abrahami Agar Aegyptiã ancillam suã, post annos decẽ quàm habitare cœperunt in terra Chanaan, & dedit eã suo marito vxorẽ.] Inuidum, amarulentũ, malignũ suapte natura est vitiũ: ediuersõ virtus res mitis, benigna, socialis, omnibus modis parata generosis animis prodesse vel per se vel per alios. nunc igitur nõ valentibus nobis è prudẽtia filios suscipere, suã despõdet famulam, encyclopædiã inquã, siue orbem disciplinarũ liberalium, tantũnon sequestram agens & sponsæ ornatricẽ. legimus enim ꝙ ipsa suo marito hãc vxorem in manũ tradiderit. Hic quærẽdum occurrit, cur denuò Sarrã dicat vxorem Abrahami, quod iam sæpe antea docuerat. non enim affectat tautologiam prolixæ

lixæ orationis insigne vitiũ. Quid igitur dicendum? Quoniam ancillam prudentiæ liberalem eruditionem desponsatã narrat scriptura, ait eam non oblitam cõditionis & officij quod debebatur dominæ, sed meminisse q̃ illa sit matrona & vxor legitima, ipsa verò propter necessitatem ad tẽpus assumpta. id quod accidit omnibus discendi cupidis. qui expertus est, idoneus testis erit. Equidem cum primùm cœpi stimulari amore philosophiæ, admodũ iuuenis consuetudinẽ habui cũ vna ex eius pedisequis grãmatica, cuius partus, scribendi legendiq; facultatẽ, & narrationes poëtarũ, dedicaui eius dominæ, ac rursam cũ altera cõgressus geometria, delectatus eius pulchritudine, vt cuius mẽbris nihil esset moderatius aut castigatius, nihil ex ea natũ abscondi, sed bona fide representaui ac donaui matronæ. tertiã quoq; solicitaui. erat aũt concinna, modulata, cõposita, Musica nomine. ex hac genui colorationes diatonicas, & harmonicos cõiunctos disiunctósq; cãtus, pertinẽtes ad diatessaron, diapente, diapason symphonias. ne hæc quidẽ cælaui, quò magis dites sceret vxor legitima, aucta numeroso famulitio. Sũt enim qui ancillarum illecebris inescati. paruipenderunt heram philoso phiam, & cõsenuerunt quidam in poëmatibus, quidã in delinia tionibus, quidam in colorum tẽperaturis, alij in aliis rebus innumeris, nõ valentes sese ad matronã recipere. habet enim vna quæq; ars suas elegãtias quibus alliciat, quibus delectati quidã capiũtur, obliti promissorũ, quæ sibi interceserũt cum philoso phia. sed qui à pactis non discedit, vndecunq; parat quibus dominæ placeat. meritò igitur scriptura fidem eius celebrat, affir mans nunc quoq; vxorẽ Sarram esse, etiam quãdo ipsa volente libẽtéq; maritus ancillã duxit in thalamũ. atqui sicut liberales artes cõferũt ad quærẽdam philosophiã, ita philosophia ad parandam sapientiã. Est enim philosophia meditatio sapiẽtiæ, sa pientia verò scientia rerum humanarũ diuinarúmq;, & causarũ insuper. ergo sicut encyclopædia philosophiæ seruit, sic philophia sapiẽtiæ. at philosophia docet nos cõtinere linguã, ventrem, & ea quæ sub vẽtre sunt. hæc quãuis per se expetenda, auguſtiora tamen fiunt, quãdo in honorẽ Dei & causa religionis, exercẽtur. oportet igitur nos esse memores dominæ, dũ famularum eius procos agimus. & quãuis harum mariti dicamur, illa nobis matrona sit, etiamsi nõ dicatur. Traditur autem hæc noua nupta nõ statim postquam in Chananæam terram ventũ est, sed morato in ea iam per decennium, hoc quid sit, non obi-

ter

ter diſpiciendum eſt. Mox à natiuitate anima noſtra coalitis tantùm affectibus vtitur triſtitiis,doloribus,timoribus, cõcupiſcẽtiis?voluptatibus,qui per ſenſus in eam obrepũt,priuſquã ratio queat à bonis mala diſcernere,& quantũ altera diſtent ab alteris cognoſcere,nimirũ quaſi ſomno etiam tum grauata, & vix recludẽs oculos.procedente vero tempore,cùm pueritiam egreſsi attingimus adoleſcẽtiam,ſtatim geminę ſtirpes ex vna radice naſcũtur,virtus & vitiũ:quas licet ambas intelligamus, vtiq; alteram eligimus,generoſi virtutẽ,vitium contrarij. His prius præſtructis,ſciendum affectus per Aegyptum ſignificari, vitia per terrã Chananæã.itaq; meritò populus ex Aegypto in Chananæam ducitur.nã homo,vt dixi, ex quo natus eſt, Aegyptios affectus incolit, radicatus in doloribus & voluptatibus. deinde ceu in coloniam migrat ad vitia,ratione iam cernente acutius,& bonũ malúmq; intelligẽte,malum tamen eligente, quod multum mortalitatis habeat,quæ malo eſt propria, ſicut contrarium bonũ ad Deum pertinet.Has natura voluit eſſe patrias ætatibus,puerili affectum Aegyptũ,pubeſcenti vitiũ Chananitidem.At ſacra ſcriptura licet nõ ignara patriarũ humani generis,ſubmonet nos quid agendũ,quidve vtile,præcipiens vt odio habeamus gẽtium leges inſtitutáq;,his verbis:Et locutus eſt dominus ad Moſen,dicens:Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos.Ego dñs Deus veſter.Iuxta conſuetudinem Aegypti in qua habitaſtis nõ facietis,nec in legibus eorũ ambulabitis.Iudicia mea facietis,& iuxta morẽ regionis Chanaam, in quã ego introducturus ſum vos,nõ facietis.Præcepta mea facite, & ambulate in eis.Ego dominus Deus veſter.Cuſtodite omnia præcepta mea & iudicia mea,& facite ea.Qui fecerit ea,viuet in eis, Ego dñs Deus veſter.Cuſtodite omnia præcepta mea, & iudicia mea.Ergo vera vita cõſiſtit in dei præceptis& iudiciis,adeo vt mores impiorũ adferant pernicie em,quidam autẽ non perpẽdunt affectus & vitia,vnde impiorum & facinoroſorum multitudo exoritur. Ergo poſt exactum in Chananæa terra decennium Agarem ducamus,quãdo iam rationis participes, noxiã ſuaptè natura ignorãtiã & ineruditionẽ didiſcimus, aliquantò pòſt in numero perfecto denario legitimo eruditionem profuturam concupiſcimus. Rationem autem denarij numeri diligenter exquiſiuerunt muſicorum filij,laudatam non mediocriter etiam à Moſe ſacratiſsimo:qui ad hũc numerum refert res pulcherrimas,vota,primitias,oblationes ſacerdotũ perpetuas,

obseruationem paschatis, propitiationem, redeuntem quinquagesimo quoq; anno remissionem, & restitutionē in integrum, apparatum tabernaculi dissolubilis, aliàq; innumera, quæ memorare prolixum fuerit. tantùm potiora non silebimus. Ante omnia Noë illum, qui primus in sacra scriptura iustus pronunciatus est, à protoplasto inducit decimum, nō ad indicandā annorum multitudinem, sed vt aperte doceat: quòd sicut denarius numerorū qui deinceps vnitatem sequūtur est perfectissimus: ita iustitia in anima reuera finis est vitæ actionum. nam ternio per seipsum multiplicatus vt faciat nouenariū, res bellicosa habetur in oraculis: superueniens autem vnitas ad explendum denarium. amica existimatur. id colligitur ex nouē regnis, quādo ciuili bello quatuor affectus contra quinq; sensus insurrexerūt, & totam animam quasi ciuitatē adduxerunt in ruinæ vastitatis periculum, quod sapiens illæ Abraham decimus cum suorū manu superueniens sustulit. hic pro tempestate trāquillitatem, sanitatem pro morbo, vitam, si verum fatendum est, pro morte attulit fauente Deo victoriam assecutus, ob quam gratus obtulit ei decimas. quin & pecudum omnium quæ sub virgam, id est, disciplinam veniunt, & quæ sunt cicuris māsuetiq; generis, decimas lex segregat, iubēs vt cōsecrentur: vt tam multis exēplis discamus quàm familiaris Deo sit denarius, nouenarius verò numerus mortali nostro generi. nec tantùm animalium, verùm etiam omnium terræ fructū decimæ exigūtur primitiarum nomine. Omnes, inquit decimæ, siue frugū, siue arboreorū fructuum, consecratæ sunt domino: & omnes decimæ boum ac ouium, & omnis pecoris quod sub virga numeratur, decimæ sacratæ erūt domino. Viden' vt etiā de hac mole nostra corporea verè terrena & lignea, primitias imperat? nam vita, salus, incrementū, sanitas, per diuinā ei cōtingunt gratiā. Viden' vt etiam de brutis quæ nobis insunt animalibus, hoc est sensibus, idem præcipitur? nā visus, auditus, odoratus, gustus tactúsq;, diuina sunt munera, gratiarū actione dignissima. Verùm non ob hæc solùm terrena, lignea, corporea, nec ob brutas animātes, sensus videlicet, benefactorē laudare docemur: sed & ob mentem, quæ propriè homo est in homine, potior in deteriore, immortalis in morti obnoxio, ideo vt puto, primogenita omnia sibi consecrauit, pro quibus decimā Leuiticam inquā tribum accepit, vt essent, qui conseruarent custodirēntq; sanctitatem & religionē ceremoniarum, quæ ad Dei cultum referuntur. nam præcipua

nostri

nostri pars est ratio,& dignum est,vt intelligentiæ,solertiæ,sagacitatis,prudẽtiæ,& cæterarũ eius potentiarũ,offerantur Deo primitiæ:qui has dotes cumulauit largiter. hac occasione permotus ille meditator inter precandum ait: Omniũ quæ mihi dederis seponã tibi decimas. Et oraculũ quod post victoriales præces scriptũ est,quas ille à seipso cõsecratus sacerdos Melchi sedec precatur:Dedit,inquit,ei decimas omniũ,de sensibus bene sentire,de verbis bene dicere,de mente bene cogitare. Pulcherrimè igitur simúlq; necessariè per speciem enarrationis, qñ cælestis illius & diuini alimenti monumentũ in vrna aurea consecratũ est,ait:quòd Gomor erat decima pars trium mensurarum.In nobis enim ipsis tres mensuræ videntur esse, sensus, ratio & mens.sensibilia sensu,verba & orationes ratione, intelligibilia mẽte metimur.de his singulis tribus mẽsuris primitiæ sunt offerendæ quasi quædã sacræ decimæ.vt & sermones & sensus & intellectus inculpabiliter sanéq; iuxta Deũ se habeãt. hæc enim demũ vera est iustáq; mensura, nostræ autẽ falsæ iniustæq;,meritò igitur & in sacrificiis decima pars mensuræ similæ cum victimis in altare infertur,manẽte nobis reliquo nouenario numero. huc facit & quotidianũ sacerdotũ sacrificiũ, His enim præceptum est,vt decimam partem ephi similæ sem per offerant. Didicerant enim trãscenso nouenario sensibili existimato Deo,decimum & solum verum verè colere. in nouẽ enim partes mundus distribuitur,octo in cælo, supremum orbem & septem reliquos erraticorum siderum similes cursus habentium: nonam autem terram cum aqua & aëre. Horum enim vna est cognatio,varias mutationes recipientium.Vulgus autem has nouem partes & compactum ex his mundum colebat:at vir perfectus superiorem his opificem earum Deum decimum.emergẽs enim super omnia eius opera desiderabat artificẽ ipsum,supplex eius cultor fieri cupiẽs. ideo decimas perpetuas decimo illi qui solus æternus est,dedicat sacerdos, quod propriè animæ pascha dicitur,omnium affectuum,& omnium sensibilium trãsitus dum properat ad decimum illud quod est diuinum & intelligibile.scriptum est enim:Decima mensis decimi sumat vnusquisq; agnũ per domos singulas: vt à decima illi decimo consecrentur victimæ seruatæ in anima duas è tribus partes illustratas habẽte, donec in totum versa in splendorem cælestem,velut luna toto orbe fulgida, per duas septimanas aucta,non solùm custodire,sed & sacrificare iam valeat in-

regras

tegras & inculpatas hostias,id est,propitiationes. hoc enim fit mensis decima,anima illum decimum Deum inuocãte supplici-ter,edocta quàm humiles & nihili creaturæ sint,& quàm im-menso interuallo excellat inter omnes eas ille Ingenitus. qua propter propitius vel absq; propitiatione fit seipsos dãnantib⁹ & contrahentibus,non iactabundis & fastu turgidis.hæc est re-missio,hæc libertas absoluta animæ, pristinũ errorem excutiẽ tis,& transeuntis ad nunquã errantem naturam,redeũtisq; ad sortem quã olim acceperat,cùm magnificè spiraret, & vigeret honestis laboribus. tunc enim eius certaminibus delectatum illud sacrũ verbum,dedit ei præmium eximiũ sortem immor-talem,& ordinem in genere incorruptibili. hoc & ille sapiens Abrahã supplex orat,imminẽte incẽdio,verbotenus quidẽ ter-ræ Sodomiticæ,re autẽ animæ bonorũ rerum sterilis & orbatæ rationis oculis:vt si inueniatur in ea denarius ceu reliquiæ quę dam iustitiæ.detur ei venia. Orditur autem supplicationem à remissionis numero quinquagenario, & in denarium desinit, extremam redemptionem. & hoc est cur mihi videtur Moses quoq; post tribunos cẽturiones,quinquagenarios præfectos,po stremò decuriones eligere:vt si mens nõ possit per seniores or dines proficere,saltem purgetur per vltimos.Pulcherrimũ do-cumentum etiam illius studiosi seruus didicit, quãdo mirifica legatione fungens per seipsum sapienti petebat in vxorem pa-tientiam virtutem cognatissimam.decem enim camelos assu-mit,in denarij,hoc est rectæ institutionis memoriam, quòd ha beret herum multorũ experimẽtorum memorem,sumit & de bonis herilibus,nõ argẽtum aurùmve,aut aliquam materiem corruptibilem:hæc enim Moses bona nũquam diceret:sed illa germana quæ solius sunt animæ viatico negotioniq; destina-nat,doctrinã,profectum,studiũ,desiderium,zelũ,diuinationẽ, prophetiam,amorem bonorum operũ: quibus rebus exercita-tus assiduè,iam velut ex alto portũ aspiciens, promet inaures duas,singulas drachmam pendentes,& armillas pondo aureo-rum decem,quas tradat puellæ offerenti hospitium.ô diuinum ornamentum,drachmam esse auditionem,pondus propter vni tatis naturam indiuisibile:auditus enim non debet cuiquã va-care,nisi vni verbo,quod virtutes vnius solius Dei decẽter ex-primit:armillas autẽ aureorum decẽ. nam sapientes actiones perfectis numeris firmantur,quarũ vnaquæq; auro pretiosior est.Talis est & illa per optimates viritim facta collatio, dũ ani

ma

ma ornatu accepto à philosophia festũ dedicationis ageret. deo doctori & præceptori agens gratias. acerrã enim aureorum decem plenam aromatibus dedicat, vt vaporem è prudentia cęterísq; virtutibus exhalantem, ille solus sapiens diiudicet. quo sacrificio vbi litatum fuerit, Moses sacrum hymnum accinet dicens: Hausit dominus odorem suauitatis. olfacere ponens pro assentiri. non habet enim ille formam humanam, nec naribus aliisve partibus instrumentalibus indiget. Paulò pòst autem & Dei tabernaculum è decem auleis cõstare dicet. nam totius sapientiæ compages numerum perfectum sortita est denarium. sapientia porrò aula est regia regis omnipotentis qui solus imperat omnibus. hæc est domus eius intelligibilis, altera verò sẽsibilis mundus hic. quandoquidem & aulæa cõtexta sunt ex rebus quatuor elementa significantibus, videlicet byssò, hyacintho, purpura, & cocco, quæ illa numero referunt. Byssus terram significat ex qua nascitur. hyacinthus aërem nigricantem suaptè natura: aquam purpura, quòd hæc tinctura è mari petatur, aliter dicta conchilium. postremò ignem color coccinus, cui simillimus est. Rursum Aegyptum rebellem, quando aduersariã mentem venerata regni traditis insignibus eam ornauit solio, sceptro, diademate, decẽ plagis castigat ille rerũ arbiter omnipotens. Idem sapiẽti Abrahamo pollicetur, nec plures nec pauciores, sed decem gẽtes se deleturum, & harum agros daturum se illius posteris: denarium ducens idoneum ad omnia, tam ad honorem quàm ad pœnam, tã ad laudem quàm ad vituperium. verùm ista quorsum memorare pergimus, cùm sacram illã diuinámq; concionem x. in vniuersum præceptis Moses absoluerit? quæ sunt capita iuris diuini in leges plurimas partiti, radices, initia, fontes perennes mandatorum, iussa vetitáq; cõtinentium, ad vtilitatem illorum qui ea recipiunt. meritò igitur decennio post quàm è Chaldæa migratum fuerat, cum Agar contrahitur cõnubium. nec enim statim vbi ratione vti cœpimus, languente adhuc mente artes liberales appetere possumus, sed confirmata iam vi intelligendi atq; solertia, quando non superficietenus quasi aliud agẽdo, sed firma certáq; sententia res complectimur. ideo mox in contextu additur illud, Ingressus est ad Agar. Cõueniebat enim discipulo vt docti magistri ludum frequẽtaret, & disceret disciplinas naturę humanę cõgruas. Et nẽ quidẽ discipulus ad doctrinã ire inducitur: sępe tamẽ illa prior obuiam procurrit sine inuidia, & venientes generosè attrahit.

Sic

Sicvirtutem Liam videre licet occurrentem dicentémque Meditatori, Ad me ingredieris hodie. cùm ille rure domũ rediret. quò enim aliò debuerat ire seminum sciẽtiæ plãtarúmq; curator, nisi ad cultrã à se virtutẽ? quæ nõnunquam velut periculum faciens discipulorũ alacritatis & promptitudinis, nõ occurrit, sed velata facie sicut Thamar, sedet in triuio, pro meretrice se ostentans prætereuntibus, ne quis curiosior velũ detrahat, & intemerati virgineiq; pudoris pulchritudinem decentissimã conspiciat. Sed quis est ille quæsitor discẽdi cupidus, nihil indiscussum & inexploratum sinens, nisi summus ille dux & rex, libenter perstãs in icto semel cum Deo fœdere, Iudas nomine. Diuertit, inquit, ad eam de via & dixit: Sine me vt coeam tecũ,] Nec vlterius molestus fuit, vt inspiceret quænam esset illa velata potentia, & quid sibi quæreret. Cęterùm post coitum scriptum est: Et concepit, nec exprimitur quis. Cõprehendit enim ars quidẽ discentem, adamatũ sibi persuadens: discipulus verò magistrã, quoties discit auidè. Interdum etiam quampiam ex indifferẽtibus scientiis profitens, & discipulum nactus ingeniosum, iactat suam doctrinã, credens se solum autorem eruditionis suis auditoribus, atque ita supinus incedit, & inflatus obducto supercilio, & à volẽtibus eum sectari magnã mercedẽ postulat: si quos autem sentit sitientes eruditionis, sed pauperes, auersatur, quasi solus inuenisset thesaurũ sapientiæ, hoc est illud in vtero concipere, turgere inflaríq; supra modũ: quod recidit in dedecus disciplinarum indifferentium, quas quidã ita dehonestant suaptè natura honestissimas. Quotquot igitur animæ cũ prudẽtia fiũt rebus grauidæ, pariunt nihilominus confusa discernentes separantésq;, sicut Rebeca, postquam enim vtero cõcepit scientiam discordiũ rerum virtutis & vitij, fœcunditate vsa vtrãq; naturã distinguit & separat. Quotquot autẽ sine prudentia concipiunt, aut abortiunt, aut cõtentiosum quempiam sophistam iaculatorem sagittariúmq;, vel telis velitationibúsq; impetitũ pariunt: & meritò. multũ enim interest inter cõcipientes & grauidas. nã quæ se putãt grauidas, partum sibiipsis ascribunt, eúmq; iactãt sermonibus. at quæ non dedignantur cõcipere, fatentur se nihil habere proprium, sed semina atq; genituras externè infusas cõfouere, & autorem harum veneratæ, maximum malum, scilicet sui amorem, per bonum perfectum, scilicet pietatem, depelunt. Ad eundem modum etiam legum humanarum iacta sunt semina. Erat vir quidam, inquit, scriptura, de tribu Leui, nomine

ne Amram,qui accepit vxorem de filiabus Leui.Ea grauida facta peperit filium : quem cum viderent elegantem, absconderunt tribus mensibus.hic est Moses ille purissimus intellectus, verè elegãs, qui numinis afflatu correptus legislatoriã ac propheticã facultatem adeptus est, ex genere natus leuitico paterna stirpe maternáq; florens & cognatus veritati.maximum autem quiddam primus tribus huius autor pollicetur. audet enim dicere:ipse mihi solus Deus colẽdus est,aliud præterea nihil,non terra,non mare,non fluuij, non aëris ventorúmque natura,non tempestates,nõ animalium plantarúmq; species,non sol,non luna, non multitudo stellarum ordine certo decurrentium , non cælum nec mundus vniuersus : quod promissum est magni generosíque animi , emergere supra creaturã & terminos eius traiicere,vni adhærendo Ingenito , iuxta sacra præcepta, quę id diserte imperant.itaque pro hac assiduitate cultúq; non intermisso reddit ei sortem seipsum. Fideiubet autem pro hac mea promissione oraculum dicens,Dominus hæreditas eius.Tales partus grauidæ magis quàm concipientes animæ solent parere. Quemadmodum autem corporis oculi modò obscurè modò clarè vident:similiter etiam animæ oculus aliquãdo cõfusiores & incertas, aliquando claras manifestásq; rerum proprietates concipit. sed ille obscurus & incertus cõceptus similis est fœtui nõdum formato in vtero:clarus autem & manifestus effigiem humanã habẽti & discretas formas artuum. de quibus extat lex scripta valde bona & perutilis.*Si* rixãtibus viris duobus alter percutiat mulierem grauidã, & illa puerũ informem eiiciat,mulcta mulctabitur ex mariti arbitrio, eámq; mox repræsentabit. Quod si formatus fuerit,dabit animã pro anima.non enim erat simile, perfectum & imperfectum mentis opus corrumpere, neque coniectura tantundem valet quantum scientia,neq; sperata res quantum possessa.Ideo pro incerto incerta mulcta statuitur : vbi finitum est facinus,lex quoque pœnam definit.quod intelligitur non de virtute , sed de arte aliqua inculpabili.Hoc fœtu prẽgnans est,non quę concepit,sed grauida,inflata opinione. nam eam quæ concepit abortire non est posibile , quòd credibile sit absoluturum talem fœtum ipsum qui genituram indidit. ad grauidæ non est mirum si quid secus accidat,quòd hæc ægrotet sine medico.Caue autem de Agar dictum putes,quòd vidisset seipsam cõcepisse,cum dicitur, videns quòd concepit, sed de hera hoc intelligitur Sarra. nam

paulò

paulò post ipsa de seipsa dicit: Videns se cõcepisse, parata est coram ea. cur ita? quoniã indifferentes artes, & harum sectatores vident se graues vtero, sed quid gestent non satis vident: sciẽtiæ verò cernunt suos fœtus manifestissimè, nam sciẽtia maior est quàm ars, quippe ratione cõfirmata stabilitáq;. sic enim definitur: sciẽtia est ex multis intellectis facultas, meditatione acquisita, ad finem aliquem bonum ac vtilẽ: quæ clausula rectè additur, vt malas improbatásq; artes excludat. porrò scientia per rationem retinetur constãter atq; firmiter. proinde musicã, grammaticam. & harũ cognatas vocamus artes. nam quicunq; in his sunt absoluti, dicuntur artifices, musici & grammatici. philosophiam verò & cæteras virtutes, sciẽtias, & qui hęc tenent, scientiis prędditos, vt sunt prudentes, temperantes & philosophi. quorum nemo fallitur in placitis excultæ à se sciẽtiæ, sicut supra dicti falluntur in artium suarũ contemplationibus. nã sicut oculi vident, sed mens clarius per oculos, & aures audiunt, sed mens per aures melius, & nares olfaciunt, sed anima per nares efficacius: item cæteri sensus obiecta sua percipiunt, sed mẽs per eos purius atq; sincerius (loquẽdo enim propriè. hęc ipsa est oculorum oculus, & auris auriũ, & in vnoquoq; sensu sensus sincerior, vtens illis tanquã pro tribunali apparitoribus, sed ipsa naturas subiectorum iudicans, & quædam auersans, aliis assentiens) sic artes quæ dicuntur indifferentes siue mediç, corporis potentiis similes, cõtemplationes suas tractant simpliciter, scientiæ verò suas diligentius & cũ summo examine. nam sicut intellectus ad sensum, sic ad artẽ se habet scientia. nam anima est quidam (vt iam dixi) sensus sensuũ. illarum igitur singulæ exigua quædam in rerũ naturis sibi vindicant, circa quæ occupantur, lineas geometria, sonos musica, vniuersam verò naturã philosophia. nam materia circa quam versatur, est mũdus hic, & tota visibilis ac inuisibilis essentia. Quid igitur mirũ si cum vniuersum videat videt etiam partes, & quidẽ quàm illę melius, quippe illustrata maioribus acutioribúsque oculis: vt meritò hera philosophia mediam eruditionem ancillã suam pręgnantem videat, potius quàm illa seipsam. Quis enim ignorat quòd omnibus particularibus sciẽtiis principia semináq; indidit philosophia, ex quibus speculationes earum germinent? nam æquilaterę, obliquę, circulares, multiangulæ aliæq; figuræ, inuẽta geometriæ sunt. cæterùm punctum, superficiem, lineam, solidum, nõ item inuenit geometria. Quomodo enim illa definiret punctũ esse quod

in

in partes non diuiditur,lineã longitudinem sine latitudine,superficiem longitudinem tãtùm cum latitudine, solidum quod tres dimẽsiones habet,lõgitudinem,latitudinẽ,altitudinẽ.hæc enim ad philosophiam attinent,& definiendi negotium est philosophi.item scribere legereq; est minus perfectæ grãmaticæ, quam quidam torquentes vocabulum grãmatisticã vocãt:perfectioris autem poëtarum historicorúmq; explicatio. Quoties igitur de orationis partibus disserunt, nónne tunc de inuentis philosophiæ quidam sibi vsurpare videtur?huius enim est proprium disquirere,quid coniunctio,quid nomen, quid verbum, quid commune nomẽ,quid proprium,quid defectiuum in oratione,quid complectum,quid affirmatiuum, quid interrogatiuum,quid percontatiuum,quid cõplexiuum, quid bonum malúmve.nã de per se absolutis, & propositionibus & prædicamẽtis huius est tractatio.iam semiuocalium,vocaliũ, mutarúmq; literarum discrimina,& quomodo pronuntiẽtur singulæ,& omnes elemẽtorum atq; partium orationis proprietates, nónne à philosophis elaboratæ absolutæque sunt? quæ isti fures tanquam de torrente paucas aliquot guttulas cum inanimas suas instillauerint,non pudet eos furta ostentare quasi res proprias. Quamobrem elati & sibi placentes contemnunt dominam, pe nes quam solam est harum contemplationum autoritas. eum contemptum illa sentiens coarguet ingenuè dicens, Iniuriam patior,vobis pacta non seruãtibus. ex quo enim complexi estis ista rudimenta disciplinarum nata è mea famula, exhibetis ei honorem vxori debitũ,me verò sic auersamini,quasi nunquam iunctã matrimonio. Verùm hæc fortasis est nihil aliud quàm suspicio, me ex aperta cõsuetudine vestra cum mea pedisequa, coniecturam non admodum certam sumente alienati à me animi.quæ an vana sit,soli Deo notum est,præterea nemo facilè iudicauerit.ideo propriè loquitur:Iudicet Deus inter te & me:nõ prædamnans tanquá iniquè agentem, sed ambigens quasi fortasis æquum faceret, quod non ita multò pòst certo compertum fuit, dum se defendens & hæsitationi eius medicinam adhibẽs ait, En tibi puellam trado in manus tuas,vtere hac sicut tibi libet.] Nam qui puellam dicit, vtrunque fatetur,& conditionem seruilem, & ætatis imperitiam. nam puellæ nomen vtriusque rei significationi conuenit. Simul fatetur & cõtraria, puellam adultæ,dominam opponens ancillæ: tãtùm non in faciem reclamãs: equidem encyclopædiam vt iuniorem & puel-

lam in deliciis habeo, scientiam verò coniunctam cum prudentia vt maturam matronam honore prosequor. Quod autem dicit, in manus tuas, subiectionem quidem significat, verùm non hãc solam, sed etiam quiddam aliud: videlicet quòd res ancillę sint in manu corporis: corporeis enim instrumentis & potẽtiis opus habent artes liberales: res autem dominæ ad animã attineant. ad rationem enim refertur tum scientia tum prudentia. itaque quanto præstãtior, efficacior. & modis omnibus potior est intellectus vtilitas, tanto pluris facio sciẽtiam prudentiãq; quàm istam musicam vnã ex artium liberaliũ numero. Proinde cùm sis & habearis à me domina, sume, inquit, omnem meã eruditionem, & non secus quàm ancilla, vtere pro arbitrio tuo: quod scio fore non iniquum, etiamsi non tam iucundum quàm vtile fuerit, & minimũ suauitatis habuerit. bona enim & vtilis est castigatio his qui hac indigẽt: quã aliter afflictionem sacra scriptura nominat. Quapropter mox additur, Et afflixit eã: ac si diceret castigauit & coẽgit officium facere. hoc enim plurimũ cõfert otio corruptis & licẽtia. sicut calcar equis cõtumacibus. Tales enim ægrè mansuescunt, & vix domantur scutica. an non vides horum præmia? insultant viris probatis, dilatantur, pinguescunt, sumunt magnos spiritus: deio assequũtur impietatis suæ misera præmia, nimirum & ipsi miserabiles infortunatiq;, dum coronantur & pronunciantur præcurrisse omnes impios. affluentibus enim leniter felicitatibus, putabãt se deos aureos & argenteos, oblectati adulterinis numismatibus, obliti eius Qui verè est. Testis est Moses dicens: Impinguatus, incrassatus, dilatatus, deseruit Deum factorem suum. Itaq; si nimia dissolutio maximũ morbum impietatem parturit, ediuersò legitima castigatio bonum gignit perfectissimum, illam tantopere laudatam emendationem. Vnde factum est quod primariũ festum azymorum, per panẽ afflictionis significatur: quãuis nemo nesciat celebritates exhilarari epulis & lætis conuictibus, nõ afflictionibus: sed liquet hanc vocem per abusum accipi pro labore castigatorio. nã maxima plurimáq; bona meditationibus parãtur & laboribus iuuenilibus. At animæ festum est rerum optimarum æmulatio, & labor ad perfectionẽ properantiũ. Quamobrem præceptum est vt azyma edantur cum amaris lactucis agrestibus, non vt sint vice obsonij: sed quia cohibere concupiscentias ne feruescant & turgeant, quidam putant amarum, nõ valentes consuetos affectus dediscere, quod mens certaminum

auida

auida habet pro festiuis delitiis. Hác ob causam, opinor, in loco qui amaritudo vocatur, lex data fuit. nam iniuriam facere suaue, laboriosum verò est iustè agere: quæ quidē est verissima iuris regula. Egressi, inquit, ex affectionib⁹ Aegyptiacis venerūt in Merran, vbi non poterant aquā bibere, adeò fuit amara. Vnde loco nomē impositum Amaritudo, & murmurauit populus contra Mosen dicens, Quid bibemus? Clamauit autem Moses ad dominum, & ostendit ei dominus lignum, quo iniecto in aquam dulcis est teddita. In eo loco datæ sunt ei iustificationes & iudicia, & ibi tentauit eum dominus. est enim certissimum experimentum animæ in labore atq; amaritudine: alioqui non facilè quò vergat discernitur. Nam multi nimis cito defessi sunt, non ferentes laborem grauem aduersarium, manus præ languore demittētes sicut athletæ qui desperāt de victoria, certi ad Aegyptiarum affectionū delitias recurrere. alij verò horrendos grauésq; deserti labores tolerando fortiter, inuicti perdurauerunt in vitæ certamine. contendentes aduersus naturæ necessitates, adeò vt famem, sitim, algorem, æstum, à quibus cēteri facilè vincuntur, ipsi deuincerent. in causa fuit non solus labor, sed cum eo cōiuncta dulcedo. legimus enim aquam dulcem redditā. quæ dulcedo laboris Grœcis φιλοπονία vocatur. talis enim dulcedo nihil aliud est quàm amātis honestatē zelus, amor & desiderium. nemo igitur huiusmodi afflictionem refugiat, nec putet festas epulas vocari panē afflictionis tāquam noxias ac non potius vtiles. nam anima castigata nutritur eruditionis placitis. cęterùm opus hoc pistorium fermento carens adeò sacrum habetur, vt oraculo præceptum sit xij. panes nō fermentatos pro numero tribuum in sacrario proponi super mensam auream, qui panes propositionis vocātur. lege quoque cautum est, ne quid fermenti aut mellis inferatur in altarium. est enim difficile vel dulcedines voluptatū corporis, vel inanes tumores animæ, cōsecrare tanquam puras, cùm suaptè natura impuræ ac profanæ sint. nónne igitur meritò fatidicus sermo nomine Mosis dicit: Memēto viarum omnium, per quas te duxit dominus Deus in deserto, vt affligeret te, & tēraret ac probaret cor tuum, num custoditurus esses mādata eius. nunquid afflixit te & fame pressit, ac mox cibauit manna, quam non gustarant patres tui. vt doceret te, quòd nō solo pane viuet homo, sed in omni verbo quod egreditur ex ore Dei. Quis igitur tā profanus est vt credat tortorem Deum. qui famē lethi genus miserrimū

inducat ſuper homines non valentes ſine cibo viuere? Eſt enim bonus & cauſa rerum bonarum, benefactor, ſeruator, altórq;, diuitiarũ donator munificentiſsimus, à profana malignitate alienisſimus. Sic enim onera terræ Adamum Caimũq; profligauit è paradiſo. ergo non debemus verbis ſeduci, ſed eorum occulta ſignificata diſpicere, & afflictionem interpretari caſtigationẽ, admonitionem eruditionémque. Quod autem ſcriptũ eſt, obiectos eos fami, non de cibi potúsque inopia dicitur, ſed voluptatum, concupiſcentiarum, timoris, doloris, iniquitatum, & inuniuerſum omnium quæ aut vitiorum ſunt effectus aut paſsionum animæ. Atteſtatur mihi quod mox ſequitur: Cibauit te mãna. Eum cibum ſine labore curáque hominum, non è terra more cõſueto editum, ſed cælitus exhibitum prodigioſa beneficentia, vtrum famem afflictionémque oportet dicere, an potius. vbertatem & copiam quæ inuitet ad ſecurè viuendum ſub diuinis legibus? Sed vulgus gregarium putat eos malè ſaginari qui paſcuntur diuinis eloquiis, nec mirum, quandoquidem nullum vnquam guſtum cepit alentis omnia ſapientiæ. Proinde vulgo ignotum eſt, in quanta illi felicitate atque hilaritate vitam exigant. Eſt igitur afflictionis quoddam genus vtile, in tantum, vt etiã viliſsima huius pars, nempè ſeruitus pro magno bono imputetur. Optat hanc in ſacris literis pater ſuo filio, vir optimus Iſaac inſipienti Eſau, dicens: Gladio tibi victum parabis, & fratri tuo ſeruies: vtiliſsimum iudicans ei qui paci bellum prætulerat, & arma tanquam pugnator geſtabat propter inteſtinam ſeditionem animæ, ſeruire præſtantiori, & omnia mandata diligentis temperantiam obedienter exequi. Quapropter videtur mihi quidã è Moſis diſcipulis nomine pacatus, qui patria lingua Salomon vocatur, dixiſſe: Fili caue contemnas diſciplinam Domini, & caſtigatus ab eo noli deſpondere animum: quem enim diligit arguit, & flagellat omnem charum filium. Tam præclara res habetur correptio caſtigatióq;, vt hoc certo ſigno dignoſcantur Dei cognati. Quæ enim poteſt eſſe maior cognatio, quàm quæ filio cum patre intercedit? Sed ne videamur verba verbis attexendo de induſtria ſermonem protendere, manifeſto argumento fidem iam dictis aſtruemus, quod vel ſolum poſsit ſatis docere, eſſe genus quoddá afflictionis quod ad virtutem pertineat. extat enim lex huiuſmodi. Omnem viduam & pupillum non affligetis. Quod ſi afflixeritis eos vitio. Quid ait? Ergo poteſt aliquis affligi aliter. alioquin ſuperfluũ

eſſet

esset manifesta inculcari, quæ vel absq; additamento intelligi poterant. Sed respondebit vtique: Noui equidem etiam virtute afflictos, & castigatos à prudentia. ideo non omnem afflictionem culpo, sed iustã legitimámq; , qua obiurgatus corrigitur, valde approbo. Stultam verò ac malam, vt noxiam meritò vitupero. Cùm igitur Agarem afflictam à Sarra audis, nihil suspiceris de muliebri zelotipia. nam non de mulieribus sermo fit, sed de mentibus, quarum altera eruditur artibus ætati primæ conuenientibus, altera in stadio virtutis exercetur.

PHILONIS IVDAEI, De profugis.

ET AFFLIXIT eam Sarra, & aufugit ab ei facie. inuenit autem eam angelus domini ad fontem aquæ in solitudine, qui fons est in via Sur: & dixit ad eam Angelus domini: Ancilla Sarræ vnde venis, & quò vadis? quæ respondit: à facie Sarræ hære meæ fugio. cui angelus domini: Reuertere ad heram tuam, & humiliare sub manu eius.

Et rursum: Prægnans es, inquit, & paries filium, vocabísque nomen eius Ismaël. hic erit ferus homo, manus eius contra omnes, & manus omnium cõtra eum.] Postquã superiore libro de eruditione & de afflictione satis diximus, deinceps de profugis locũ tractabimus. nam sæpe scriptura mentionẽ facit de fugientibus, sicut nunc de Agare, dicẽs quòd afflicta aufugit à facie heræ suæ. cæterùm fugæ tres causas equidẽ existimo, odiũ, timorem, pudorem, nam præ odio mulieres viros, & viri mulieres deserunt. præ timore, parentes liberi, & serui dominos. præ pudore amicos amici, si quãdo offensa interuenit. Quin & patres noui, qui vitę molli assueti, cùm reuererẽtur filios versos ad vitam austerã & philosophicam. maluerint præ pudore rusticari, quàm in vrbe domi habitare. harũ trium causarum & sacra scriptura meminit. certè meditator ille Iacob prę odio Labanem socerum, præ metu Esau fratrem fugit, vt mox docebimus. Agar verò præ pudore discedit. id inde colligitur, q̃ occurrit ei angelus Dei verbũ, qui officij moneat eam, & in heriles ædes reuerti iubeat. qui etiam confirmans eam, Exaudiuit, in-